
Матвієвська Г. В.
суддя Орджонікідзевського районного суду міста Харкова

ОБ'ЄКТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАОЧНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ ¹

падки застосування заочного провадження відповідно до ст. 262 КПК поділяються на дві групи. Першу становлять випадки, коли підсудний вчинив злочин на території України, але перебуває за межами України і ухиляється від явки до суду. Другу групу становлять винятки - коли особа обвинувачується у злочині, за яке не може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, при цьому не йдеться про необхідність клопотання обвинуваченого про розгляд кримінальної справи в його відсутності, що викликано прагненням законодавця до підвищення ефективності судового процесу.

2) Перспективи практичного застосування заочного провадження в кримінальному судочинстві майже зійшли в глухий кут в Проекті нового КПК України № 9700 від 13.01.2012. Український законодавець відмовився від трактування сучасного змісту заочного провадження, звузивши сферу його застосування, залишивши єдину підставу для його застосування - якщо обвинувачений, представлений захисником, беззаперечно визнав свою винуватість, не оспорує встановлені досудовим розслідуванням обставини і згоден з розглядом обвинувального акта за його відсутності, а потерпілий не заперечує проти такого розгляду. Такий підхід вступає у протиріччя із світовими тенденціями розвитку кримінального

1 судовій практиці непоодинокі випадки, коли підсудний (обвинувачений) приховується від суду за кордоном або перешкоджає здійсненню правосуддя, перебуваючи на території України. В цьому разі принципові положення, які регулюють права особи на судовий захист не функціонують, зло не може бути покарано, потерпілий не може реалізувати своє право на судовий захист. В той же час за таких обставин і суд не має змоги винести справедливий вирок, засудити злочинця, захистити права потерпілого. Поряд із цим в Україні зростає кількість кримінальних справ, коли покарання за вчинені дії не передбачає позбавлення волі для підсудного, коли обставини справи є зрозумілими і присутність обвинуваченого в залі судового засідання є формальністю. Саме на розв'язання вказаних проблем спрямований процесуальний інститут «заочного провадження», який передбачає розгляд кримінальної справи за відсутністю підсудного (обвинуваченого). Сучасне застосування цього процесуального інституту в українському кримінальному процесі має неоднозначну оцінку. Відсутність серед науковців єдиного погляду на проблему допустимості застосування заочного провадження в кримінальному процесі створює передумови для недооцінки цього процесуального інституту під час вдосконалення кримінально - процесуального законодавства.

Таким чином, доцільним є концептуальний аналіз вказаної проблеми в контексті об'єктивних передумов застосування заочного кримінального судочинства, у вітчизняному кримінальному процесі.

1)Нині принципові положення щодо застосування заочного провадження в кримінальному судочинстві знаходять своє втілення в ч 2, ст. 262 діючого КПК, в якому всі ви-

процесу і не відповідає завдання кримінального судочинства.

3) Автор вважає, що заочний судовий розгляд кримінальної справи дає змогу вирішити важливі питання вдосконалення кримінального процесу, зокрема:

3.1) Функціонально розгляд справи в порядку заочного провадження спрямований на прискорення строків розгляду і скорочення кількості справ, що перебувають на розгляді у суддів, воно зменшує витрати держави на процесуальну діяльність суду і водночас звільняє підсудного, що визнає свою вину, від матеріальних і часових витрат.

3.2) Ця процесуальна форма дає можливість проведення заочного судового розгляду кримінальних справ дозволяє забезпечити реалізацію права потерпілого на доступ до правосуддя й компенсацію заподіяного злочиним збитку.

3.3) Допустимість заочного провадження сприяє розгляду кримінальних справ у розумний строк. Не можна не погодитися, що його здійснення дозволяє довести до логічного завершення кримінальні справи, що нескінченно тягнуться, та які не можна припинити відповідним чином.

3.4) Допущення судового розгляду під час відсутності підсудного дозволяє наблизити момент проведення судового слідства до часу вчинення злочину. Навпаки, кількаразове відкладення або призупинення справи аж до розшуку підсудного призводить до небажаних наслідків. Подробиці обставин, що мають значення для справи, поступово втрачаються з пам'яті потерпілих і свідків. Потерпілі також втрачають інтерес щодо кримінальної справи.

3.5) . Здійснення правосуддя в заочному режимі виключає необґрунтоване закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, цей процесуальний інститут також може сприяти підвищенню дієвості інституту екстрадиції злочинців

3.6) Здійснення заочного правосуддя сприяє реалізації виховної функції правосуддя. Позиція, відповідно до якої відсутність підсудного на суді знижує виховне значення процесу, здається невірною, навпаки, винесення заочного обвинувального вироку (якщо він, звичайно, є законним, обґрунтованим й справедливим) всупереч факту ухилення підсудного - свідчення засудження з боку суспільства й держави вчиненого ним злочину.

4) Безумовно, що заочне провадження не позбавлено недоліків, зокрема суд не може провести всебічний аналіз особистості обвинуваченого. складності проведення, складним є порядок сповіщення обвинуваченого про час і місце судового засідання, суспільство неоднозначно ставиться до заочних вироків і т ін. У той же час, на думку автора генеруючим стимулом для повноцінного включення інституту заочного кримінального процесу в українській кримінальний процес повинна стати ідея компромісу між прагненням кримінального покарання кожного, хто вчинив злочин, і необхідністю суворого дотримання норм і принципів кримінально-процесуального законодавства при здійсненні заочного правосуддя.

За таких обставин доцільним є включення в новий КПК України положень, які дають змогу судам активно застосовувати заочне провадження в кримінальному процесі у відповідності до його традиційного змісту, що, безумовно, буде сприяти підвищенню ефективності вітчизняного кримінального судочинства.